

D'altra banda la seva àrea abraça una gran part del domini occità. Trobem *barrejà* (o *-exà*, etc., segons la fonètica local) traduït «mêler», «mêlanger» en diccionaris de Tolosa, de l'Albigès, del Baix Llenguadoc (Doujat-Visner, Gary; Sauvages *barejha* i *abarejha*; *a barejho* «pêl-mêle»), també pel centre i Nord-oest de Gascunya (land. *abarrejà* «mêler» Métivier, *Agr.*, 709, «mêler, enchevêtrer» a La Teste, Moureau); cap a Provença això s'allarga almenys fins a Ais i Malhana.⁹

Sobretot en els extrems d'aquesta àrea més allunyats de Catalunya, trobem aquest sentit en concomitància amb altres que en podrien ser meres derivacions, o bé hi pot haver contribuït la influència d'arrels homònimes. En el Roergue en general significa també «mêler» (Vayssier), però a Sant Africa té el sentit de «agiter, remuer l'eau avec une bouille ou perche pour faire aller le poisson dans les filets»; i a l'Alt Arieja, això mateix, però es tracta de la llet moguda amb un bastó per fer mantega (Fahrholz, p. 114); impressionats per això, Schuchardt⁹ i Wartburg (*FEW* I, 257b41ss., 64 i n. 9), havent-los passat per ull els altres sentits antics i moderns del nostre mot, els semblà clar que es tractava d'un derivat de *barra*.¹⁰ Partint potser d'aquesta noció, cap al NE. arribem, en el forezien *bàryà* (però present *baréyouin*), fins a «peiner, souffrir pour faire un travail difficile» (Gardette, *Poemes dau Paisan*, 108-9; *barreyà* i *barreari*, Gras). Hi ha *barreyar* «troublar, violenter» en les Coutumes du Parlement de Guienne (1768), ben pròxim al sentit del Forés, però com que en el veí gascó antic de la zona bordelesa apareix amb el sentit de «violenter»¹¹ és clar que l'arrel és la mateixa del cat. ant. *barrejar* 'saquejar'.

Al llarg dels Pirineus arribem fins a l'Oceà amb el bearn. *barrejà*, al qual no és estrany el sentit de 'mesclar' («vi barreiat nou vau pas aigo» proverbi, en *TdF*, i cf. Lespy i Palay), però d'altra banda significa també «renverser» i «verser, répandre» (Lespy, *Gramm. Bé.*, p. 66), i això s'estén fins a les valls bigordanes limítrofes, amb el sentit de 'vessar llàgrimes'.¹² En fi des d'ací el mot ha passat al basc, almenys el de França i Alta-Navarra: *barraiatu* «esparcir, disseminar, dispersar» lab. i anav., «dissiper» sul., *barraiu* «desarrollo, esparcimiento» en Duvoisin, *barreatu* «publicar, esparcir» sul. i ronc., però també guipuscoà i «despojar de sus frutos un árbol» al Salazar i a la Sule, on tornem a acostar-nos molt al sentit clàssic del cat. *barrejar* (Azkue), i del derivat basc *barreyari* 'malgastador' (Schuchardt, *ZRPb.* xxx, 3).

Però tornem al català. Car amb sentits ben semblants a aquests retrobem el mot en certs textos antics i en el conservador parlar mallorquí. En el *Curial* és 'malmetre', on l'heroi «encès de ira, tot se cambià, e no respòs per no barrejar sos fets; mas pensà que lo marquès, si tot lo festejava, lo devia haver per odiós, segons ço que havia dit» (*NCl.* I, 143), i amb raó posa *AlcM* prop d'això un passatge de Llull on el poble maltractat és comparat al bestiar atacat per les feres; així és com en Jaume Roig, igual que els bascos, en feren un sinònim de 'llençar, balafiar': «per

un diner / molt regategen, / florins *barregen* / pel que voltien, / quant han darien / pel que no tenen» (v. 596).

Al capdavant anem a parar al mateix amb el sentit més corrent a Mallorca que és 'renyar', 'incredpar' (*DFgra.*), «arrefollar» (*DAmen.*; tots dos també *barreig* «arregany, arrefoll»; *BDLC* III, 11): «com la xiqueta parlava / paraules molt deshonestes, / deien —que serà de llesta!, / i negú la *barretjava*», en uns versos de Mn. Alcover (*BDLC* xv, 130); però que això arrenca directament de l'esmentat ús de Llull i del *Curial* ens ho mostra una glosa (replegada per Moll en el seu recull *Amoroses*, 119): «jovençà ¿com vos campau / amb sa vostra jovençana? / De sis dies sa setmana, / diuen que cinc la tupau / i s'altre la *barretjau*; / ¿quin possible és viure sana?»

Però, arrencant del capdamunt: el sentit normal de *barrejar* tant en català com en occità antics és 'saquejar', 'sotmetre a pillatge', que de vegades arriba fins a 'devastar, assolar'. N'hi ha casos a desdir en cada una de les quatre grans Cròniques, en passatges conegudíssims (que recullen copiosament els *DBal.*, *DAG.* i *AlcM*); en llengua d'Oc el tenim sovint des de c. 1200, en el *Donat Proensal* i en la *C. de la Crozada* («que han los solers trencatz / e han presa la vila e ls solers *barrejat*»). Tampoc allí no és la única, car s'hi marca la mateixa evolució exemplificada en el *Curial* i en les lleis bordeleses, com sigui que un reglament foral del S. XIV dóna disposicions per a una inquisició relativa a una dona violada «sobre *barrejada* o *pelejada* o sobres panadís», i en Guiraut Riquier i la *Penedensa de Pecat* apareixen sentits intermedis (*PSW*, s. v. i s. v. *barrejamèn*).

També en català amb aquest sentit arribem força més amunt que la Crònica de Jaume I, que ja ho veiem en textos immediats a l'any 1200, com sigui que en un doc. relatiu a Aiguatèbia, en el Conflent, denunciem un cavaller que «cavalcà e levà la preda e hac-ne 200 sols. e 40 oveles que *bareigà*» (Pujol, *Docs. en Vulgar*, 7.6); i uns jueus ribagorçans que escriuen a Montsó cap a 1260 es planyen que, quan «agren carta del Rei que collisen totç sos deutes, los hòmens de la vila dixeren que *barrejarien* tota la juderia» i «vengren a la juderia de nuit ab destrals et ab armas et volgren entrar --» (*BABL* VIII, 373).

No creguem tampoc que aquest sigui un ús exclusivament catalano-occità, car a l'Edat Mitjana degué usar-se bastant fins al Nord de França, i a Portugal: del fr. ant. *barroier* 'saquejar', Godefroy (si bé s. v. *baroier*) recull 4 o 5 exs. en textos literaris dels segles XII-XIII (*Hist. des Ducs de Normandie*, Godefroy de Bouillon, 2 en *Guill. de Tyr*), i el terme processal homònim que amb el sentit de 'oposar excepcions dilatòries', 'replicar i tornar a replicar embolicant un plet' (que troba en textos de Champagne, Bourgogne i Beauvaisis entorn de 1300) no em sembla derivat de *barra* (com vol el *FEW* I, 257b40) sinó de la idea de 'violentar, malmetre' que hem vist tan estesa. En fi el mot, encara que estrany a tots els parlars castellans, s'usà a l'Edat Mitjana en portuguès, car es troba *bar-*